

ВИМОГИ ДО ІГРОВОГО ПРЕДМЕТНО-РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА В ГРУПІ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ

В сучасних умовах, коли пріоритетною моделлю дошкільної освіти є особистісно-орієнтована, найпершим завданням кожного педагога є ретельний аналіз стану ігрового предметно-розвивального середовища у групі, яке має забезпечувати *індивідуальний розвиток кожної дитини і суттєво розширюватися та збагачуватися* з переходом дітей із однієї вікової групи до наступної.

Чим різноманітнішим, варіативнішим, доступнішим для ознайомлення та використання є оточуюче дитину розвивальне середовище, тим вона зростає вправнішою, кмітливою, швидше оволодіває правилами доцільної та безпечної поведінки, навчається цінувати зроблене руками людей, стає працездатнішою, життєво компетентною, оптимістично налаштованою. Така дитина добре орієнтується в людському житті, поводить себе помірковано і зважено в нових умовах, намагається виявити гнучкість, обережність, пристосованість до нових умов, доцільно на них впливає, відкриває для себе нові можливості і горизонти.

Створити в дошкільному закладі **розвивальний життєвий простір** означає забезпечити сукупність умов, атмосферу, як найсприятливішу для прогресивного розвитку свідомості та поведінки дошкільника. Розвивальними слід вважати умови, які підживлюють природні сили дитини, сприяють реалізації нею своїх потенційних можливостей, збагачують дитину знаннями та практичними навичками, вдосконалюють їх, забезпечують усвідомленість, культурність; позитивно впливають на становлення особистісного досвіду, формують реалістичні образи світу, елементарну систему морально-духовних цінностей, базуються на знанні вікових та індивідуальних можливостей вихованців.

Оскільки життєвий простір — категорія інтегрована, яка охоплює всі сфери та аспекти життєдіяльності дошкільника, завдання педагога — створити оптимальні для його особистісного зростання умови.

Поняття “**розвиваюче середовище**” було введено Джорджем Равеном як простір розвитку компетентності. «У такому середовищі, - за словами Дж.Равена, - люди мають можливість прагнути до цілей, які їх цікавлять, і у процесі їх досягнення розвивати свою компетентність». Розвиваюче середовище для дитини - простір дитинства – простір широких можливостей, де створені максимальні умови для розвитку та саморозвитку дитини.

Правильно організоване розвивальне середовище сприяє соціалізації дитини, впливає на всі аспекти її розвитку.

Тому створення в дошкільному закладі повноцінного розвивального предметно-ігрового середовища та забезпечення відповідної позиції вихователя в організації діяльності дітей – провідний засіб реалізації завдань сучасної освіти. Середовище має бути джерелом збагачення дитячої діяльності.

Всім дітям з перших днів перебування в дитячому садку потрібна радісна атмосфера. Повноцінне дитинство - це своя особиста територія, місце, обладнане з любов'ю, розумінням віку, душі та прагнень кожного малюка. У потрібних умовах під керівництвом

вихователя дитина стає дизайнером цього простору. Відчуття власної щасливої території допомагає дошкільнятам рости самостійними, веселими, самодостатніми, розумними та кмітливими.

Обладнання цієї території має бути розраховане, насамперед, на *практичну творчу діяльність дитини*, пов'язану з її побутом, щоб поступово готувати її до життя, а також сприяти його фізичному та психічному розвитку.

Одна з основних умов створення предметно-розвивального середовища в групі - *опора на особистісно орієнтовану модель взаємодії між вихователем і дітьми*, що означає: "Вихователь не поруч, не над, а разом з дітьми, на рівні їх оченят".

Предметно-розвивальне середовище в групі має бути *динамічним* і змінюватися залежно від віку, індивідуальних особливостей дітей, пори року, тем, які вивчаються. Воно повинно передбачати створення певних центрів (куточків, зон) залежно від програми розвитку, навчання і виховання дітей, щоб діти мали, змогу займатися одночасно різними видами діяльності за власним бажанням та інтересами (розглядати ілюстрації, гратися, виконувати справи тощо), не заважати одне одному, а також за власним вибором переходити від одного центру діяльності до іншого, від спокійних занять до активних. Групові кімнати мають облаштовуватися меблями згідно зросту дітей, а всі іграшки та матеріали повинні бути сертифіковані.

Залежно від площі групових приміщень, потреб та інтересів дітей, їх уподобань, вихователь сам визначає кількість осередків (центрів, зон, куточків), їх розміщення та обладнання.

Орієнтовний перелік центрів (зон, осередків, куточків) предметно - розвивального середовища в групі:

1. Ігровий: сюжетно-рольові, будівельно-конструкторські, настільні, друковані, дидактичні ігри з логічним навантаженням, театралізовані ігри (з наборами обладнання, нескладних декорацій, елементами костюмів чи вбрання для ігор-драматизацій та інсценівок), рухливі ігри з атрибутами; ігрове обладнання, меблі, різновиди іграшок (фігури людей, тварини, рослини, транспортна іграшка); килим для ігрової діяльності.

2. Пізнавальний (матеріали з математики, логіки, сенсорики, грамоти, екологічного та економічного виховання, розвитку мовлення, дослідницько-пошукової діяльності, українознавства, християнської етики та ін.) :

- ✓ набори геометричних фігур (плоскі та об'ємні), умовних мірок; математичні ваги; задачі-цікавинки; цифри в межах 10 - 20 ; цифрові картки для штрихування; математичні головоломки, ребуси, конструктори; вимірювальне приладдя та інструменти (лінійка, сантиметр, пісковий та звичайний годинник, мірні стаканчики, термометр для вимірювання температури, повітря і води); мозаїка; пазли; лічильний матеріал; математичні дидактичні ігри, логічні завдання; картки для складання прикладів і задач; зошити для самостійної роботи на друкованій основі та ін. ;
- ✓ абетка, картки з друкованими літерами для штрихування; предметні та сюжетні картинки; листівки; картинки-загадки; лото; літери на кубиках; настільна магнітна абетка; фланелеграф; "живі" літери;

- ✓ полицька "Розумні книжки" : довідники, дитячі енциклопедії; книжки з розвивальними завданнями; книжка-скринька; українські народні казки; книжка-картинка (до 3 - 4 років); книжка-ширма; картинки-парадокси; ілюстрації до літературних творів; портрет письменника, з творами якого діти вже обізнані (старший дошкільний вік); дитячі журнали; тематичні альбоми; малі фольклорні жанри; схеми, моделі для роботи з казкою;
- ✓ магнітофон із записами; діапроектор, діафільми, слайди, діапозитиви;
- ✓ інтелектуальні ігри, головоломки, ребуси, кросворди; колекції марок, наклеюваних прапорів держав світу, герби; календарі, атласи, глобус; карта зоряного неба; фотоальбоми;
- ✓ "скринька знахідок"; "скринька бережливих і економних"; "торбинка добрих справ";
- ✓ предмети для дослідницько-пошукової діяльності : бінокль; збільшувачі скелетів; мікрокалькулятори; компас; годинник; мікрофон; телефон; фен-сушка; комп'ютер дитячий; мікроскоп; різні ємкості для рідини; набір сипких матеріалів (сіль, цукор, чай, крупи; камінчики, пісок, глина; насіння різних рослин); набір матеріалів (скло, дерево, залізо, пластмаса, папір, тканина) для визначення їх властивостей; лійки; термометри; ящики для вирощування розсади; календарі спостережень; гербарій; Червона книга України та ін. ;
- ✓ кімнатні рослини, акваріум, інші живі об'єкти та предмети догляду за ними ;
- ✓ групові дитячі газети (з малюнками, цікавими дитячими оповідками, розповідями, вітаннями тощо), яка має свою назву (вона може мати назву таку, як і група). Газету діти оформляють щотижня або ж рідше, виходячи з потреб та дитячих інтересів, і розміщують на видному місці у роздягальні

3. Естетичний (художній) :

- ✓ стіл з відкидними кришками-мольбертами та індивідуальними секціями для матеріалів; дошка настінна; шафа-тумба для матеріалів та інструментів; традиційні та нетрадиційні матеріали (гуаш, олівці, фломастери, зубочистки, зубні щітки, пташині пера, шматочки губки, поролон, піпетки, котушки, гудзики, олівці-штампи, трафаретки, тички, клаптики тканини, свічки, вата, сірники без сірки, кісточки різних розмірів, шматочки целофану; копіювальний папір, картон, клей, кольорова туш, гладенькі камінчики, пластилін, солоне тісто тощо);
- ✓ дитячі музичні інструменти (традиційні, нетрадиційні);
- ✓ екрани-ширми для театралізованих вистав та ігор; різні види театрів для дітей; велике та мале дзеркало.

4. Центр трудового виховання:

- ✓ дидактична лялька з великим комплектом одягу для неї (діти вчаться одягати, роздягати ляльку, годувати, купати, вкладати спати тощо), посудом, меблями, предметами для купання тощо;
- ✓ предмети із серії "Столяруємо" (для хлопчиків) та "Вишиваємо" (для дівчаток);
- ✓ щітки для одягу та взуття;
- ✓ різноманітні фартушки, щітки, совки, миски, відро, таці (для господарсько-побутової праці);
- ✓ для ручної праці: ножиці, голки, клей, шило, молоток, пінцет, наперсток, папір (глянсовий, пакувальний, газетний, цигарковий, фільтрувальний, промокальний, шпалери, фольга тощо); кришки від пляшок; мідний дріт; природний та покидьковий матеріал (жолуді, каштани, шишки, горіхи, камінці, зернята фруктів, кора

різних дерев, хвоя, коріння, мох, очерет, сухі квіти, трава, лушпиння з цибулі і часнику, апельсинові та лимонові шкірки, тополиний пух, мушлі, лоза, гілочки, насіння клена (липи, акації, кавуна, гарбуза, дині, соняшника, проса, маку), катушки, пластмасові стаканчики, намистинки, гудзики, тирса, стружка, пробки, шкіра, замша, гумові трубочки, штучні барвники тощо);

- ✓ куточок чергових по їдальні: щітка, совок, фартушки, косинки (для дівчаток), шапочки-ковпачки (для хлопчиків).

5. Центр здоров'я :

- ✓ спортивний куточок для самостійної рухової діяльності дітей : гімнастична стінка, драбина, дуги, навісні мішені, гойдалки, ребриста дошка, традиційні і нетрадиційні тренажери та обладнання (доріжка здоров'я, кольорові шнури, палички-коні, моталочки, серсо, прапорці, хустинки, стрічки, м'ячі, кубики, мішечки з піском, шишки, горіхи, скакалки, обручі тощо ; спортивні іграшки та атрибути до рухливих ігор;
- ✓ валеологічний куточок: дидактичні ігри, посібники з основ здоров'я;
- ✓ ігровий комплекс "Зелений вогник": макет з розміткою дороги, іграшкові будинки, макети дерев, набір дорожніх знаків, різні види іграшкового транспорту; фланелеграф з набором дорожніх знаків, площинні будинки, фрагменти вулиць, плакати, настільні ігри; модель світлофора .

6. Центр відпочинку (психологічного розвантаження) - для емоційного розвантаження дітей, зняття втоми і постійного напруження, задоволення потреби дітей в усамітненні :

- м'яка зручна канапа чи диванчик ;
- 1 - 2 м'які іграшки, улюблені дитячі книжки та журнали;
- магнітофон із записами для релаксації;
- матеріали для малювання .

Територія дошкільного закладу також є складовою розвивального простору. Пропонується виділити на території такі тематичні зони: екологічну (сад, город), де б діти могли займатися різними видами сільськогосподарської праці; архітектурно-ландшафтну; спортивно-ігрову; ігрову для моторних, дидактичних, конструктивних, сюжетно-рольових ігор тощо.

Отже, довкілля дитини є важливою умовою ефективної підготовки її до майбутнього самостійного життя. Навколишнє середовище має бути організоване так, аби спонукати дитину до виконання активних дій відповідно до її життєвого ритму, фізичних та психічних можливостей.

ПРЕДМЕТНО-РОЗВИВАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ, ЯК ЗАСІБ СПОНУКАННЯ ДІТЕЙ ДО РІЗНИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ

Ігровий прекрасний світ щоднини,
Створює садочок для дитини.
Тут здібності малеча розвиває
Світ навколишній для себе відкриває.

Бо в нім незрозумілого багато
Уявлення про все дитині треба дати.
Бо цілу пригоршню «чому» малюк несе,
В садок, де вихователь мудрий є.

І група, де цікавий кожний кут,
У спілкуванні й грі все зрозумілим стане тут.
То ж вибира дитина, де пограти,
Аптекарем чи лікарем сьогодні стати.

Помалювати чи сконструювати,
Або обід смачний приготувати.
Гра цікава кожна для дитини,
Кожний день і кожної години.

А розгубився, вибрати гру не можеш,
То ж поряд вихователь, допоможе,
Хоч самотійним будь не заважає
І вибір кожної дитини поважає.

Ольга Чала

Забезпечити повноцінне дитинство - значить надати кожному малюку особисту територію відповідно до його віку, здібностей, нахилів та прагнень, створити умови для всебічного розвитку дошкільника. Тільки за умови грамотної організації розвивального середовища у дошкільному закладі навчально-виховний процес згодом перетворюється на процес саморозвитку і самовдосконалення маленької особистості.

Предметно-ігрове розвивальне середовище в групі будується згідно з програмно-методичними вимогами. До нього входять різноманітні осередки. Наочно-просторове середовище групи організовується з врахуванням входження дитини в світ дорослих. Чим менша дитина, тим менша у неї розвинена уява, а значить, тим більше їй потрібно спиратися на зовнішню сторону гри, тим більше їй потрібно іграшок. В будь-якому віці гра починається з потреби дитини створити власний світ і деякий час існувати в нім.

Кожний осередок в групі має спонукати дітей до того чи іншого виду діяльності.

Осередок сюжетно-рольових ігор - сприяє залученню дітей до сюжетно-рольових ігор, удосконаленню навичок діалогічного мовлення, вміння гратися не поруч, а разом, використовуючи у грі реальні іграшки та предмети-замінники. Забезпечує відкриту форму спілкування, як опосередковано - через іграшки, так і безпосередньо - з однолітками, допомагає малюкам адаптуватися у соціальному оточенні.

Обладнання: різні за розміром ляльки, коляска для ляльки, машинки, м'які іграшки, іграшковий посуд, лялькові меблі, атрибути до сюжетно-рольових ігор.

Щоб допомогти дитині відкрити для себе світ природи, навчити любити, розуміти і берегти її в дошкільному закладі створюється розвивальне екологічне середовище - це різноманіття рослинного і тваринного світу, зона природи в приміщенні. При створенні куточку природи слід дотримуватись таких вимог:

- об'єкти куточку природи передбачені Програмою; вони мають бути невибагливими й не потребувати складного догляду;
- рослини і тварини повинні бути безпечними для дітей;
- серед об'єктів куточка природи не повинно бути таких, що занесені до Червоної книги або є рідкісними видами;
- куточок природи має забезпечувати динаміку вражень, тобто, окрім постійних мешканців, повинні бути тимчасові, що сприятиме розвитку пізнавальних інтересів дитини.

Спостерігаючи і доглядаючи за рослинами і тваринами в куточку природи, діти переконуються в тому, що все живе потребує живлення, належних умов життя, освітлення. Це прослідковується в календарі спостережень за сезонними змінами явищ природи, календарі спостережень за ростом рослин.

Природний простір включає міні-середовища: дерево життя, кліматичні зони, наукові лабораторії, де проводяться досліди з повітрям, магнітом, водою, речовинами, бібліотеки з книгами про навколишній світ. Така форма організації середовища сприяє формуванню цілісного світобачення дошкільників, розвиває в дітях відчуття єдності і додає основу для розвитку на різних рівнях його дорослішання.

Найближчим природним оточенням, де вихованці дошкільного закладу проводять багато часу є ділянка, що розглядається як продовження групової кімнати, тобто, на ній мають бути створені всі можливості для успішного ознайомлення дітей з природою та для екологічного виховання: пісочниця, обладнання для ігор з водою, тіньовий навіс, куточок саду, городу, лісу, квітники, міні-метеостанція.

Зі знанням справи та любов'ю облаштований майданчик - це місце, де діти отримують перші враження від спілкування з природними об'єктами, доглядом

за ними, перший життєвий досвід і ці враження мають бути яскравими, щоб залишатися такими на все життя.